

«AZƏRBAYCAN» qəzeti 1918-ci il 8 noyabr (Cümə günü) tarixli XXXIV nömrəsinin dəstəyi ilə transliterasiyası

ODESSADA TÜRK ASARI-ƏTİQƏSİ [ANTİK ƏSƏRLƏRİ]

İstanbulda müntəşir [nəşr olunan] "Vəqt" də bu sərlövhə ilə gündən hər məqaləni eynan naqıl edirik:

Vaxtılıq kiçik bir türk məqarri [məskəni; yaşayış yeri] olan və "Hocabayı" yaxud da "Hacıbayı" ismini daşıyan Odessada bundan əqəm [əvəl] "Tariх və Fan Asarı-Ətiqə Camiiyyəti-İmperatoriyyası" ünvanını həzir olan [daşyan] müəssisənin bir müzəsi vardır. Bu müzədə bir çox türk məhkəməti [həkkaklı əsərləri] mövcudur ki, bunlardan yalnız kiçik bir qismi Hocabaya aiddir və mühümülləri əski türk qalaları olan Anapa, Ağkirman və İsmailiyəyən gətirilmişdir. Hətta bəzi lər də 1829 mührəhabasında ruslar tərəfindən Üsküdar'dan naqıl olunmuşdur. Axırın əlimiz bu məhkəmətin bər fəhrüstü [siyahı; katalog] keçdi və bər fəhrüst tətib edən zətan simdi Ukrayna Telegraf İdarəsi müdürü bulunan müsöly İspatıdır. Müsöly İspatırın türk əlsinəsinə [dillərinə] pək eyi vəqifdir. Məməliyə [adi çəkilən şəxs] bu lisansları Petersburg Darulfunununda [Universitetində] professor Radlovdan təlim etmiş və bəzət [şəxşə] türk lisansları haqqında yazdıq müqayiseyi-lüğən [şözlərin müqayisəsi; müqayisəli lügət] hini-tərtibində [tartıbı əsərsində] məmləkə-Osmanlıya [Osmanlı məməliyətində] takallim edilən [dənisişən] türkəcə pək ziyyət mühəmməndi [kömək] bulunmuşdur. Müsöly İspatırın rus lisansı zəbib, 1915 sənədində Odessada intişar edən [nəşr edilən] bu fəhrüstün türk məhafili [türk dairələrində] heç malum olduğunu və yuxud pək as malum bulunduğunu zənn etdiyin üçün mənətvəsi haqqında səmələti verməyi arzu edirəm:

1 - Fəhrüstü Sultana Salima adlı olan parlaq bir kitabə vardır ki, biləxarə [daha sonra] inşa olunan Novorossiysk şəhərinin simalində Anapa qalasında bir qapı üzərində bulunmuşdur. Kitabə oradan 1807 sənədində qaldırılmışdır. 12 misradın müraciəti olan kitabının balası [yuxurasi] tuğrayı-padişahı ilə tövüs olunmuşdur. [başənmədir]. Tuğranın yanında bir gül dalı [budağı] və kiçik bir gül vardır.

Mənzumə 1813 (1229) tarixində vəfat edib Topqapı dəfn olunan böyük şairlərdən Sürürünənəsdir. Kitabının altındakı tarix 1212-dər ki, milad 1798-ə təqəbüd edir.

2 - Məhkəmətindən birə də hicri 1227 tarixində vezir Kəməxi Hacı Osman paşının Kritin Resmo şəhərində qonağındı [malikanəsində] yapılmışdır. Eyni təzin inşa etdiyi bir əcmənən kitabəsi də müzədə mövcuddur. Bunların Odessaya na surata naqıl olunduğunu Allah bilir.

3 - Bir çox kitabalar Canubi Rusiyannın türkərənən işğalı zamanına aiddir. Məsələn: İsmailiyəyə aid bir kitabədə şu cümlə görürül: "Əsəri-xasseyi-Məhəmməd Rəşid, əməni-binayı-qal"eyi-İsmail [İsmail qalasının idarəcisi Məhəmməd Rəşidin on gözləri asarı], 1209". Bunlar miyanında [arasında] Ağkirman qalasından gətirilən dini kitabələr, bir çox kitabəyi-səngi-mazar [məzər daşı] kitabəsi] da vardır.

Yuxarıda da söldiyimiz vəchil [kim] Odessaya İstanbuldan da, Bahri-Siyah [Qara dəniz] savahlinində [sahilərindən] da və hətta Kritdən da bəzi kitabalar götürülmüşdür. Bu kitabələr, şübhə yoxdur ki, intixab edilər [seçilərə] alınmışdır, galisigöləz [tasadufi şəkildə] toplanmışdır. Məməfi [buna baxmayaraq], bunlar içində pak ziyyət calibi-diqqət [diqqət çəkic] olanları vardır. Massalən, bunlardan bir danası səyədir:

Hasarının öndə
Kəndi korsan [dəniz quldurul] qulları
Gəmisi basan, kəndini şəhid
Edən, vəfat edən
Mahmud bayın mazari-sarıfidir
[mübarək mazardır].

Fəciənin nərədə cərəyan etdiyinə və tarixinə dair bir qeyd yoxdur. Müsöly İspatırın başqa bir asırılık türkəcə ilə mütəvəqqət [Türkəcə barəsindən biliklərə sahib] professor Katanov ilə pak ziyyət calibimaraq [maraqlı] bir münaqışa-yə girmişdir. Müsöly İspatırın türkəcə olən dərin vüqufu hasabılıy [səbəbliyə] professor Katanov tərəfindən bəzi kitabələrə verilən mananı təshih etmişdir [düzəltmişdir]. Professor Katanov türkədən ziyyət tarisində sahibi-ixtisasdır.

MİLLİ MAARİF

Bütün Rusiya məməlikətində olan kimi, Qafqaziya ölkəsindən yaşayış və ikimali-təhlis etnis [təhsilini tamamlamış] müsəlmanların əgləb [cox] hissəsi ikinci Nikolayın manhus [üğursuz, nəhs] dövründəki ricalidüdövlərinin [dövlət adımlarının] təqib etdiykləri "rusizm" epiyodunda güşəd olunan [açlan] məktəbi-ibtidaiyyəyən [ibtidə məktəblərindən] başlışmışdır. Darulfununlarda [universitetlərə] oxuyub qurtaranlardır.

Şübhəsi, məzkar [adı çəkilən] əqidalərinə müvəffaqiyətli nail olmaqla, də, hamar darulfunum [elm və təhsil mərkəzlerinin] müdirilərindən tətib, mülliim və müdərəsillər [mülliimlər], madrasa mülliimlər [tarafında] "rusizm" rühündə tətib edilmiş programın icrası üçün dəxi iżhar-i-ciddiyət və tələş göstərirəldi.

Deməli, məktəblərdə oxuyan müsəlmanları ruhan zəifləşdirib, sonra da dinən rəsldərəməq niyyəti-əbləhənəsindən [səfəh niyyətində] bulunurları.

O vaxt Qori şəhərindəki darülmülliimin [pedagoji institut, seminariyalı] ruhunda məsləkəndən çox məktəb [məktəblər] və mədəris [mədrəsələr] bulunuşdu ki, burada oxuyan mütəlliimlər [şagirdlər] kəndi ainarlarında, yanı türkçədə bir-birləriyle qonuşmağa belə cürət edəməməzdi.

Yəsəq olmudsı.

Məhz su cəhətə görə də məktəbi-məzkurələrdə [adı çəkilən məktəblərdə] elm təhsil tətiblərinin pak çox milli adəbiyyətini və [yaqıf] olmaq deyil, kəndi türk dilində oxumağı və yazmağı belə bilməyirlər.

İslam övladından ibarət bir müsəlman köyündəki ibtidai məktəbə təyin edilib mütəlliimlərinin dininə, ruhuna və lisانına bələd və aşına olmayı və tədrisi-təlimi da "üssü-tabibi" deyilən qayət gülunc usul ilə icra edən bir rus xatunun tərbiyəsinə almış məsum müsəlman çocuğu eqliqi pozğu və tərbiyəsiz olmağı id? Zavalların ana diliñin haradı və kimdən örmənləri id?

Vəli get-geda yənə də kəndi nəsfina bələdiyyət və mərifat yetirib, qəlbində ehsas-İmperialiyasını [milli hissələrini] iqazdan [oyataqlıdan] qəfət etməyən qayır [çeyrət, çalşqan], mütamaddin [mədəni] qardaşlarını eyni zamanda dəxi nailbəmərəm [məqsədlərinə nail] olmaq üçün zəhər olduları [getdikləri] məslək və yoldan çəkildi. Hal-hazırda stitəparvar [zələm, zülmsəvar] Nikolayın vəxim [dəhşətli] və saqım [pis; nəxəs] dövr-mənəhəsindən deyil, müstəqil Azərbaycan Hökuməti həyətindən bulunduluğundan nəşrid [ötürürük] ki, yalnız məktəblərimiz və bütün hökuməti idarələrimiz türkət rəhi-müdəddəsiyə milliləşəcək və Ganca guberniyasında vəqə [yerləşmə] Qazax şəhərində yeni güşəd olunan islam darülmülliimlərin də, məhtərem müdiri, ruhani atımız, əstidi-kamilimiz, qayır millətpərəst mülliimimiz olan Köçərləri Firdin bay zati-alılərinin himmat və həmiyyəti-İslamiyyətparvarənəsi [islamiyyəti] qoruma və

ucalma səyi və qeyrəti] sayısında müstaid [istedadlı] və layqatlı xadimlər yetişdirib, mülliimlilik nəvəqisimizi [nöqsanlarımızı] rəf [əradan qaldırmış] və ehtiyacımızı da ləqəyə [lədəməyə] müvafiq olacaqdır.

Sübhasız, mülliim böhrəni an kəskin bir haldır. Sunu rəf etməkçün da yalnız Qazax darülmülliimin iktifa [kifayət] etməz, vali [ancaq] Hökumətimiz bu yolda tezliklə ciddi tədbirlər arayacağı, darülmülliimlərin, darülmülliimatlar [oğlanları və qızlar üçün pedoqia seminarları], mülliimlər kursları və ilax. açmaq təşəbüsündən bulunacaq əlbətə səbbəhsidir.

Hal-hazırda da şəhərimizdə mövcud olan məktəbi-eddiyyəyələrin [edadi məktəblərinin] milliləşən siniflərinə lisaniyətən layiqincənər, adəbiyyətimize da az-çox balad və avvalınlı siniflərdə da, an da ilində tədris olunacaq ülümü [elmləri, fanları] təlim edə bilməyə layqatlı olən mülliimlər dəvət ediləcəyi təbiidir.

Raqib

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

- Azərbaycan Cümhuriyyətinin İstanbul Konfransı mürəkkəsləri Məmməd Əmin Rəsulzadə, Aslan bay Səfikürski, Əhməd bay Pepinov və Şeyxülləsləmən canabaları dün təşrini-sanının [noyabrın] 7-sində Bakıya varid olmuşlardır [catmışlar].

Məşhur mühərrir və camaat xadimi Əhməd bay Ağayev canabaları daxi xələplərdir.

Təşrini-sanının 6-sında Bakıya varid olmuş "Araq" vaporunda Bicercaxvun nümayändəri Voskresenski ilə poruçık Bibliyomanifold da buraya galmışdır.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.

- Daxiliyyə Nəzarəti amri mövci-bincə [əmrinə əsasən] Budavəqin və Püssikinski məktəblərinin mülliimlər tacili surətdə təmir edilir. Burada hərbiyyətən yuxarınlığı təşəbbüsədir.